

שאלה: יש במסכת מגילה רשימה של ארבע שבתות לפני חג הפסח: שבת שקלים, שבת זכור, שבת פרה ושבת החודש. אבל הנה יש לפנינו עוד אחד, "שבת הגדול" שהיא שבת שלפני חג הפסח. וזה לא נזכר בגמרא. מה ענינה?

תשובה: יש מדרש הנקרא "סדר עולם" ובו מסרו שיום ט"ו לניסן בו יצאו ישראל ממצרים היה ביום חמישי בשבוע. והקריבו קרבן פסח יום קודם, הוא י"ד ניסן. אבל הרי לקחו את הכבש למען קרבן פסח ארבעה ימים קודם [הוא יום שבת], וקשרו הכבש לכרעי המטה בהכנה ליום המיועד ערב פסח. כותב רש"י (סידור רש"י, סי' שנ"ב) "כשראו זאת המצריים היו רוצים להנקם בישראל, [ובכל זאת] היו מעיהם נחתכין ולא הזיקו לישראל מאומה. ועל שם שנעשו בו נסים לישראל באותה שבת, לפיכך נקרא 'שבת הגדול'".

באמת, היו היהודים יכולים להשתמט מכל עימות. כי כיון שהיהודים היו רועי צאן ("בצאננו ובבקרנו נלך" – שמות י, ט), ודאי היו גם אוכלים בשר הצאן להנאתם, למזונם וחיזוק בריאותם. ומדוע להתגרות בגוים ולעורר את חמתם? מה ליהודים להודיע לגוים שהולכים לשחוט את אליליהם מתוך פולחן דתי, מתוך נצחון האמונה שלנו בהקב"ה נגד אמונות זרות של הגוים? אלא היהודים היו חזקים באמונתם. "ויאמן העם". אמנם היו שבורים בגוף, ונלקו מכות בשוט ומקל, אבל רוחם היתה איתנה.

למה הדבר דומה? לפנינו כמה שבועות קראנו במגילת אסתר (פרק ג פסוק ב):

"וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כָּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֵמָּן כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ, וּמֵרָדִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה". הביא ספר "אש תמיד" מהמפרשים שהיה צריך לומר בלשון עבר "ומרדכי לא כרע ולא השתחוה" ולא בלשון עתיד? אלא המלך אחשוורוש ציוה רק לכל אנשי ההמון שבשושן שישתחוו לפני המן, ופטר מזה את השרים והיועצים. מרדכי היה מיועצי המלך ובאמת היה פטור מלקיים ההשתחויה. לכן מלים אלו הם המשך לדברי המלך "כל עבדי המלך" יהיו משתחוים, ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. ובזה מובן מה שעבדי המן אמרו לו אחר כך "כי הגיד להם אשר הוא יהודי" (אסתר ג, ד). כלום לא ידע המן תחילה כי מרדכי הוא יהודי? והרי היה מפורסם בכל העיר כי הוא יהודי (אסתר ב, ה). אלא עבדי המן עוררו את זעמו כי אמרו שהסיבה האמתית שאין מרדכי משתחוה לו אינה מפני פטור רשמי שקיבל מאת המלך, אלא הדת שלו קבעה לו כך. ובזה הציתו חמתו של עמלקי זה. ובאמת, במדרש "תרגום שני" מפורש כי אסתר התחננה אל מרדכי שלא ירגיז את המן, כלומר שלא יגיד שהסיבה היא הדת, אלא ירמה את המן שהסיבה היא מפני פטור שקיבל מאת המלך. אבל לא כן, מרדכי נשא בגאון עול מלכות שמים, ולא רצה להשתחות לפני שום יצור חומר, והודיע לכולם שמפני התורה הוא נוהג כך.

כך היה ביום שבת הגדול. היהודים יכלו להגיד לשכניהם המצריים שהם עומדים לשחוט הכבשים למען סעודה משפחתית, למען אכילת תענוג. אבל לא כן, אמרו במפורש שזה מפני אמונתם שהקב"ה בלבד הוא אלוהים, לא האלילים של המצריים. ובזה הסתכנו מאד! אלא שהקב"ה הציל אותם ע"י שהפיל מוראם על כל הגוים.

מהרש"ל נותן טעם אחר לקריאת שבת זו בשם "שבת הגדול". כי קוראים בהפטרה אחרי הקריאה הציבורית בשחרית בבית הכנסת בשבת זו את הפרק במלאכי (פרק ג) המסתיים:

"הִנֵּה אֲנִי שׁוֹלֵחַ לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנָי בּוֹא יוֹם יִדְוֶה הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא". כלומר אנו מאמינים בבוא המשיח, ולמרות כל העיכובים וכל המניעות וכל הסיבוכים שיש בימינו ובזמנינו, מאמינים אנו "אע"פ שיתמהמה אם כל זה אחכה לו". ואנו חוזרים ומדגישים אותה אמונה חזקה שהיתה לנו בהיותנו במצרים, טרם צאתנו משם, והכרזנו אמונתנו בהקב"ה, כך בימינו אנו שעדיין חסרים לנו בית המקדש, וסנהדרין, וביאים, ומלך מבית דוד, מאמינים אנו בבוא הגאולה העתידה.

ולפי מהרש"ל מוסבר יפה מדוע קוראים לשבת זו בלשון זכר "שבת הגדול" ולא "שבת הגדולה" (כמו שצריך להיות לפי דקדוק הלשון) כי המלה "גדול" מוסבת על הפטרה "יום גדול והנורא".

יראו עינינו וישמח ליבנו!.